

## ТЕКСТОТВОРЧИЙ ПЕРФОРМЕНС У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

**Грона Наталія Вікторівна,**

доктор педагогічних наук, доцент,  
викладач вищої категорії, викладач-методист  
Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний  
фаховий коледж імені Івана Франка»  
Чернігівської обласної ради  
ORCID ID: 0000-0003-2578-2865

*У статті з'ясовано особливості формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів. Автор вважає, що знання про текст і текстотворча діяльність забезпечать орієнтацію студента на розвиток професійно-особистісної реалізації, особистісно-креативного ставлення до педагогічної діяльності, впевненості у своїй готовності до неї, прагнення до професійного самовдосконалення.*

*Мета статті – висвітлення сучасних методичних підходів (текстотворчого перформенсу) до формування текстотворчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.*

*Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: класичні та сучасні набуття світової і вітчизняної лінгводидактики педагогіки, психології, діяльна теорія навчання та розвитку особистості.*

*Застосовано комплекс методів дослідження: теоретичних – аналіз лінгвістичної, психологічної, педагогічної, навчально-методичної літератури з проблем дослідження; синтез і узагальнення, порівняння; опрацювання досвіду роботи викладачів закладів вищої освіти, визначення поняттєвого апарату дослідження; емпіричних – спостереження й аналіз педагогічних явищ і процесів, колективні та індивідуальні бесіди з метою виявлення основних суперечностей та недоліків у змісті, методах викладання для виявлення проблем формування текстотворчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.*

*Наголошено, що текстотворча компетентність – це набуті в процесі навчання знання, вміння, навички, досвід текстотворчої діяльності – первинної (відтворення готових текстів, створення власних і редагування їх) і вторинної (сприймання, інтерпретування, розуміння текстів), а також досвід емоційно-ціннісного ставлення до процесу і результату текстотворення.*

*З'ясовано, що формування текстотворчої компетентності є інтегративним процесом, який охоплює філологічний, психологічний та педагогічний складники. Детальний аналіз змісту та генези поняття дав можливість визначити текстотворчий перформерс як ефективну (потрібний вплив на читача), високоякісну (нормативне змістове, композиційне, мовне оформлення) текстотворчу діяльність (у нашому дослідженні майбутнього вчителя початкових класів). Спираючись на психологічні положення щодо формування текстотворчої компетентності у майбутнього фахівця, визначаючи інтерес одним із провідних чинників освітнього процесу на заняттях філологічного циклу, автори пропонують вправи для текстотворчого перформенсу, орієнтовані на структуру мовленнєвої діяльності для формування текстотворчих умінь: конструктивні вправи – реконструктивно-творчі, конструктивно-творчі, трансформаційно-творчі.*

*Доведено, що вивчення методичної бази про структуру текстотворчої компетентності дає можливість виділити її компоненти: текстознавчий, когнітивно-інтерпретаційний, текстологічний, текстопродуктивний – це вміння будувати та редагувати тексти, які формуються на основі текстотворчого перформенсу.*

**Ключові слова:** майбутній учитель початкових класів, мотивація, реконструктивно-творчі, конструктивно-творчі, текстотворча компетентність, текстотворчий перформенс, трансформаційно-творчі вправи.

### **Hrona Nataliia. Text-creating performance in the training system of the future teacher of primary grades**

*The peculiarities of formation of text creating competence of future teachers of primary school are found out in the article. The author believes that knowledge about the text and text making activity will ensure the student's orientation to the development of professional and personal realization, personal and creative attitude to pedagogical activity, confidence in his (her) readiness for it and the desire for professional self-improvement. The purpose of the article is to highlight modern methodological approaches (text-creating performance) to the formation of the text-creating competence of the future primary school teacher. The theoretical-methodological basis of studying consists of classical and modern properties of world and native lingvonodidactics of pedagogy, psychology, active theory of learning and development of personality. A set of researching methods is used: theoretical – analysis of linguistic, psychological, pedagogical, educational and methodological literature on research problems; synthesis and generalization, comparison; development of work experience of teachers of higher education institutions, defining the conceptual system of research; empirical – observation and analysis of pedagogical phenomena and processes, collective and individual conversations in order to identify the main contradictions and defects in the content, teaching methods in order to identify the problems of the formation of the text-creating competence of the future primary school teacher. The text-creating competence is stressed to be knowledge, abilities, skills and experience of text-creating activity acquired in the learning process-primary (reproduction of ready-made texts, creation of own and editing them) and secondary (perception, interpretation, understanding of texts) and also the experience of emotional and valuable attitude to the process and result of text creation. The formation of text-creating competence is found out to be an integrative process that includes philological, psychological and pedagogical components. A detailed analysis of the content and genesis of the concept made it possible to define a text-creating performer as an effective (necessary impact on the reader), high-quality (normative content, composition, language design) text-creating activity of primary school teacher. The studying of the methodological base about the structure of text-creating competence is proved*

to distinguish its components: textual, cognitive-interpretive, textological, text-productive. These are the abilities to make and edit texts which are formed on the basis of text-creating performance.

**Key words:** future primary school teacher; motivation, reconstructive-creative, constructive-creative, text-creating (text-making) competence, text-creating performance, transformative and creative exercises.

**Вступ.** На сьогодні в розвитку мовної освіти визначено нові орієнтири: суспільство потребує національно свідомих громадян з активною позицією, які прагнуть до інноваційної діяльності й освіти впродовж життя, здатні критично мислити й ефективно спілкуватися у соціумі, виявляючи належний рівень комунікації. Суспільство висуває високі вимоги до вчителя, який готовий навчати, розвивати і виховувати громадянина України засобами української мови, вміє швидко й креативно розв'язувати проблеми професійного та особистісного характеру, прагне позитивних змін у житті країни, що зумовлює оптимізацію змістового і технологічного аспектів підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

У контексті сучасних вимог випускники закладів вищої освіти мають оволодіти ґрунтовними теоретичними знаннями, виробити стійкі вміння і навички, набуті творчих якостей, удосконалити критичне мислення, сформувані ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, здатність до продуктивної комунікації. Оскільки базовим складником комунікації є текст, особливої ваги набуває текстотворча діяльність. Уміння створювати тексти (усні й письмові) є показником сформованості мовної культури особистості, її лінгвокреативності.

Досвід доводить, що в підготовці майбутнього вчителя початкових класів простежуються окремі суперечності, зокрема, між об'єктивною потребою вдосконалення мовної освіти й недостатньою розробленістю в лінгводидактиці теоретико-методичних засад формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів; потенційними можливостями сучасних лінгводидактичних технологій у підготовці майбутнього фахівця і частковим упровадженням їх в освітній процес закладів вищої освіти; багатоаспектністю процесу формування текстотворчих умінь і відсутністю науково-методичної системи підготовки студентів у цьому контексті.

Окреслені суперечності вимагають від викладачів застосовувати сучасні методика активного навчання, а потреба увідповіднити, оновити зміст, форми й методи формування текстотворчої компетентності майбутнього вчителя початкової школи доводить, що проблема є актуальною.

**Мета статті** – висвітлення сучасних методичних підходів (текстотворчого перформенсу) до формування текстотворчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- репрезентувати поняття «текстотворча компетентність», «текстотворчий перформенс», їхні складники;
- проаналізувати основні проблеми формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів;

- охарактеризувати психологічні передумови формування текстотворчої компетентності у студентів;
- розкрити зміст завдань для текстотворчого перформенсу.

**Матеріали та метод.** Предметом наукових інтересів дослідників стало навчання описового мовлення учнів молодшого шкільного віку (Н. Будна, Н. Головань, Л. Варзацька, М. Вашуленко [1], Т. Ладиженська, М. Львов, М. Наумчук, та ін.); навчання основ лінгвістичної теорії тексту і теорії комунікації (В. Бадер, К. Климова, В. Кухаренко, Л. Овсієнко, О. Селіванова, Г. Солганик, В. Статівка, та ін.); особливості рецетивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності (В. Бадер, М. Вашуленко, Н. Голуб [2], Н. Грона [3; 4; 5], О. Горошкіна, О. Кулик, О. Кучерук [8], Л. Мацько, С. Омельчук, Л. Паламар, М. Пентилюк [9], М. Плющ та ін.).

Лінгводидактика характеризує текст в аспекті його нормативності й комунікативної придатності. Саме текст розглядається як центральна ланка в процесі комунікації. Іншими словами, йдеться про «уміння сприймати й продукувати професійні висловлювання з дотриманням мовних норм та комунікативних якостей (правильності, логічності, чистоти, виразності тощо) [9]. М. Пентилюк відзначає, що в центрі викладання лінгвістичних дисциплін має бути текст з його стилістичними, жанровими і структурними особливостями. Сприймаючи текст як єдність, що складається з певних елементів, між якими існують різноманітні смислові та структурні зв'язки і відношення, можна повністю усвідомити зміст та призначення будь-якого тексту, що становить основу пізнавальної, мовленнєвої й професійної діяльності особистості [9]. У процесі вивчення філологічних дисциплін у закладах вищої освіти варто спиратися на сучасну теоретичну базу лінгвістики тексту. Адже робота з мовленнєво-комунікативним дидактичним матеріалом (текстом) сприяє успішному особистісному розвитку студентів, формуванню в них україномовної комунікативної компетентності, риторичної культури – передумови успіху в практичному оволодінні рідною мовою, здатністю використовувати її для міжособистісного спілкування в реальних життєвих обставинах, майбутній фаховій діяльності.

**Результати.** Для досягнення визначеної мети і розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс методів дослідження: теоретичних – аналіз лінгвістичної, психологічної, педагогічної, навчально-методичної літератури з проблем дослідження; синтез і узагальнення, порівняння; опрацювання досвіду роботи викладачів закладів вищої освіти, визначення поняттєвого апарату дослідження; емпіричних – спостереження й аналіз педагогічних явищ і процесів, колективні та індивідуальні бесіди з метою виявлення основних суперечностей та недоліків у змісті, методах

викладання для виявлення проблем формування текстотворчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Проблеми формування текстотворчої компетентності майбутніх учителів початкових класів

За допомогою анкети «Лінгводидактична (текстознавчий аспект) діяльність викладачів закладів вищої освіти» було опитано 38 викладачів, які готують студентів спеціальності «Початкова освіта». Анкета дала можливість визначити рівень лінгвометодичних знань викладачів та здатності формувати у студентів текстотворчу компетентність. Зміст опитувальника:

1. Відзначте цифрами в низхідному порядку значущість показників особистісного й професійного зростання, які є найважливішими для студентів педагогічного ЗВО: соціально-психологічна, комунікативна, що охоплює й текстотворчу, професійно-педагогічна компетентності.

2. Визначте значущість цифрами в низхідному порядку показників активізації та професійно-педагогічного вдосконалення лінгводидактичної компетентності викладача: використання інтерактивних методів навчання, проблематизація освітнього змісту, предметність (знати дисципліни, що викладають, володіти різноманітними методиками викладання, розуміти місце кожної дисципліни в міждисциплінарних зв'язках та ін.), застосовувати методи науково-педагогічного дослідження, прийоми словесного впливу.

3. З текстами яких стилів, жанрів та типів студентам педагогічного ЗВО доводиться працювати найчастіше?

4. Які операції з текстами студентам виконувати найскладніше? Відзначте цифрами в низхідному порядку їхню складність: аналізувати повідомлення та виокремлювати інформацію для передачі іншим (змістовну, структурну, ситуаційну); розрізнати ключову та другорядну (супутню, уточнювальну) інформацію; згорнути та розгорнути інформацію під час нотування, редагування тексту тощо; створювати вторинні документи (реферати, статті, виступи, анотації); використовувати додаткові джерела (словники, енциклопедії, довідники, інтернет-ресурси); оформляти бібліографію та посилання на джерела; цитувати авторські рядки; створювати презентації тощо.

5. Які вміння є найбільш необхідними для успішного й повноцінного навчання учнів молодшого шкільного віку: уміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу; формування орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних умінь; формування вміння вчитися; уміння самоконтролю та самооцінки? Потрібне підкресліть.

6. Чому формування текстотворчих умінь є важливим процесом у підготовці майбутнього фахівця: уміння працювати з текстом є одним з найважливіших загальнонавчальних умінь, необхідних для успішного й повноцінного навчання; засіб комунікації; розвиває мислення й мовне чуття? Потрібне підкресліть.

7. Що нового Ви запропонували б для лінгводидактичної (текстознавчий аспект) підготовки студентів вишу?

8. Які знання про текст ви хотіли б активізувати та доповнити для підготовки майбутнього вчителя початкових класів?

56% респондентів вважають, що важливе місце у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя займає професійно-педагогічна комунікація, яка є основною формою педагогічного процесу. Професійно-педагогічна комунікація – це система безпосередніх чи опосередкованих взаємодій педагога, які реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою взаємообміну інформацією, регулювання педагогічних відносин. Вона віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей, характеризує його вихованість, уміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування та ін. Опанування вчителем культури мови і мовленнєвого етикету є передумовою ефективності його професійної й особистісної комунікації.

41,5% респондентів вважають, що найважливішим для професійно-педагогічного вдосконалення є предметність, далі ієрархія вибудовувалася так: використання різноманітних методів, прийомів словесного впливу, використання інтерактивних методів навчання, проблематизація освітнього змісту, застосування методів науково-педагогічного дослідження.

35% опитаних вважають, що найскладніше створювати вторинні документи (реферати, статті, виступи, анотації). У проміжному порядку знаходяться вміння розрізнати ключову і другорядну (супутню, уточнювальну) інформацію; згорнути і розгорнути інформацію під час анотування, редагування тексту тощо; оформляти бібліографію й посилання на джерела; цитувати авторські рядки; створювати презентації. Найпростіше опитаним використовувати додаткові джерела (словники, енциклопедії, довідники, інтернет-ресурси).

Серед нових підходів до лінгвометодичної підготовки студентів викладачі вважають залучення викладачів і студентів до наукової, дослідної діяльності (80%). До викладачів висувуються вимоги постійного підвищення професійної майстерності, забезпечення високого науково-теоретичного і методичного рівня викладання дисциплін. Звичайно, необхідно розробляти і видавати методичні рекомендації, посібники, підручники для підготовки студентів і не тільки в паперовому варіанті, але й в електронній формі.

У зв'язку з активізацією науково-дослідної роботи студентів 37% опитаних висловили думки щодо ґрунтовного ознайомлення майбутніх фахівців зі структурою, технічними вимогами до наукових текстів. Адже науковий текст розглядається як багатомірне й ієрархічно змістовне організоване утворення, що підкорюється авторському задуму, зумовлене комплексом екстралінгвістичних факторів, відображає типовий зміст певної сфери спілкування і діяльності, яка формує стильову специфіку цього різновиду тексту й об'єктивовану у взаємозв'язках текстових одиниць, типових текстових підсистем, архітектоніці, композиції та інших складниках поверхневої форми тексту.



Оскільки вчитель працює переважно із вторинними текстами (відтворення первинного тексту, діалог із первинним текстом, вторинний текст-відповідь, вторинний текст-дослідження, інтерпретація первинного тексту, завершення первинного тексту), він, готуючись до уроку чи пояснюючи матеріал, відтворює прочитане, вивчене раніше з урахуванням характеру навчального завдання. Окрім того, у процесі професійної діяльності виникає необхідність конспектувати, писати тези, анотації, виступати з оглядом літератури і т. ін.

Успішність створення вторинних текстів багато в чому забезпечується рівнем розвитку вміння читати. Причинами труднощів, які виникають під час творення вторинних текстів, вважають незнання законів жанру того чи іншого вторинного тексту, невміння правильно використовувати мовні і мовленнєві засоби, доречні у відповідних текстах; неврахування істинної специфіки вторинних текстів. Цими знаннями потрібно доповнити професійний багаж майбутнього вчителя початкових класів. Такої думки дотримується 78% опитаних.

Отже, проведене опитування засвідчило: викладачі вважають, що знання про текст і текстотворча діяльність забезпечать орієнтацію студента на розвиток професійно-особистісної реалізації, особистісно-креативного ставлення до педагогічної діяльності, впевненості у своїй готовності до неї, прагнення до професійного самовдосконалення.

Контент-аналіз поняття «текстотворча компетентність», «текстотворчий перформер»

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, який зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

Для нашого дослідження продуктивною є думка Н. Голуб, яка пов'язує текстотворчу компетентність із текстотворчою діяльністю [11]. Це трикомпонентна структура, яка охоплює знанневий (систематичні, міцні, сучасні, наукові, глибокі), аксіологічний (потреба, мотиви, цінності, ставлення) і діяльнісний (уміння й навички) взаємопов'язані складники. З діялісним компонентом тісно пов'язаний когнітивний компонент: знання відображаються і виявляються в діяльності, якісна реалізація якої своєю чергою ґрунтується на міцних сучасних знаннях, які мають відповідати принципам науковості і систематичності. Лише діяльність виконує роль індикатора набутих знань й опанування нових, вимагає мобілізації знань, відповідних умінь і навичок, зокрема текстотворення.

У наукових студіях поняття «текстотворча компетентність» тлумачиться по-різному. У нашому розумінні текстотворча компетентність розглянута як набуті у процесі навчання знання, уміння, навички, досвід текстотворчої діяльності – первинної (відтворення готових текстів, створення власних і редагування їх) і вторинної (сприймання, інтерпретування, розуміння текстів), а також досвід емоційно-ціннісного ставлення до процесу і результату текстотворення. Текстотворча компетентність

містить комплекс знань про текст як форму комунікації, а також сукупність інтегрованих лінгвальних та позалінгвальних знань, комунікативних умінь і навичок особистості, необхідних для текстотворчої діяльності [4].

Формування текстотворчої компетентності є інтегративним процесом, який охоплює філологічний, психологічний та педагогічний складники. Прогнозований результат навчання – високий рівень текстотворчої компетентності – комплексна структура, заснована на взаємовключенні низки «філологічних» компетентностей (текстотворчої, комунікативної, мовної).

Перелічені вище «філологічні» компетентності забезпечують унікальність рівневої моделі мовної особистості, розробленої Ю. Карауловим, у якій мовну особистість представлено як сукупність «здібностей до створення і сприйняття мовних творів (текстів)» (Караулов, 1987). Її включено в цілісну структуру особистості суб'єкта, процес її реалізації здійснюється в контексті мовленнєвої діяльності (і текстової діяльності у складі мовленнєвої). На вербально-семантичному рівні мовної особистості реалізується процес сприйняття і розуміння сенсу слів та їхніх взаємозв'язків у контексті речення. Ефективність цього процесу перебуває у прямій залежності від ступеня володіння мовою (мовної компетентності) особистості. Лінгвокогнітивний рівень відображає «соціальні та соціолінгвістичні характеристики мовної спільності» (Караулов, 1987). Він формується одночасно з комунікативною компетентністю. Прагматичний охоплює стійкі комунікативні потреби й комунікативну готовність (комунікативну компетентність), управляє механізмами текстосприйняття, розуміння тексту, текстотворення (текстотворчу компетентність).

Вивчення методичної бази про структуру текстотворчої компетентності дало можливість узагальнити підходи до її компонентів і виділити текстознавчий складник, який містить загальні знання про текст як засіб комунікації, створений із визначеною метою для конкретних адресатів, базові знання про жанри, типи текстів, їхні ознаки; когнітивно-інтерпретаційний – усвідомлення текстотворення як умотивованої, цілеспрямованої та культурологічної діяльності з метою інтерпретації та створення текстів; текстознавчий – знання про особливості текстотворення, уміння аналізувати висловлювання, знаходити функційні текстові маркери в повідомленнях різних жанрів, уміння порівнювати тексти; текстопродуктивний – це вміння будувати і редагувати тексти. Людина, яка володіє текстотворчою компетентністю, здатна ефективно виявляти її в текстовій діяльності, може бути названа «мовною особистістю» (Караулов, 1987).

Перформанс або перфóманс (від англ. performance – вистава, спектакль) – одна з форм акціоністського мистецтва, де твором вважають дії автора, за якими глядачі спостерігають у режимі реального часу; в іншому значенні – «доводити до кінця, завершувати що-небудь повністю» (З інтернетних джерел). У сучасному трактуванні перформансом можемо вважати продовження стародавніх традицій народного театру і вистав, а в Україні – скоморохів, ряджених і юродивих старої

православної, а потім і середньовічної козацької Русі. Започаткований у ХХ ст., він виявляється не тільки у театральних виставах, але і в літературі, візуальній та музичній сферах.

В основі перформансу лежить уявлення про творчість як спосіб життя. Людина, яка творить дійство, називається перформер (у нашому тлумаченні – той, хто творить текст). Перформери – це люди, які забезпечують найкращі результати, очікувані від тієї галузі, за яку вони відповідають, можуть самостійно побачити те, що потребує вдосконалення, знайти спосіб покращення, можуть утілити цю думку в життя, і найголовніше – вони роблять це із власної ініціативи. Детальний аналіз змісту та генези поняття дав можливість визначити текстотворчий перформер як ефективну (потрібний вплив на читача), високоякісну (нормативне змістове, композиційне, мовне оформлення) текстотворчу діяльність (у нашому дослідженні майбутнього вчителя початкових класів).

Психологічні передумови формування текстотворчої компетентності у студентів

Конкретизуємо характер виявлених психологами закономірностей щодо предмета нашого дослідження. Структура й породження всіх видів мовленнєвої діяльності (у нашому дослідженні це текстотворча діяльність) має фазовий характер: мотивація, орієнтування, планування, реалізація програми, контроль. Відповідно до цих фаз породження продуктивної мовленнєвої діяльності (а саме текстотворчої) можна структурувати таким чином: із фазою орієнтування в умовах спілкування і планування співвідноситься передтекстовий етап; із фазою реалізації програми діяльності – текстовий етап; фаза контролю – післятекстовий етап. Усі види мовленнєвої діяльності є ефективними, якщо вони вмотивовані, підпорядковані визначеній меті. Мотиваційно-спонукальна фаза в мовленнєвій діяльності потребує від викладача створення зовнішньої та підтримки внутрішньої мотивації діяльності, де під мотивом розуміємо необхідність у вираженні думки й отриманні мовленнєвої інформації. Учитель має формувати мотивацію – не закладати готові мотиви й мету для здобувачів освіти, а поставити їх у такі умови та ситуації розгортання активності, де б бажані мотиви й мета утворювалися і розвивалися з урахуванням і в контексті минулого досвіду індивідуальності, внутрішніх мотивів самого учня. Особливу значущість у цьому зв'язку набуває опора на мовленнєві інтенції особистості і врахування ситуативності мовлення, тобто викладач штучно викликає потребу у спілкуванні.

Психологічна теорія діяльності розглядає потреби як стан живого організму, який виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою його активності. Необхідно, щоб у студента/учня виникла потреба в комунікації. Тому в процесі вивчення мови на комунікативно-діяльнісній основі домінуючим типом вправ є ситуативні, які дають можливість одночасно окреслити ситуацію спілкування, поставити пізнавальну мету й мотивувати мовленнєву діяльність.

Основним чинником і передумовою мотиваційного складника текстотворчої діяльності є бажання належним чином підготуватися до майбутньої професійної діяльності, а також зацікавитися навчальною інформацією. У цьому контексті завдання викладача полягає в доборі оптимальних, форм, методів, прийомів та засобів навчання, які б не лише забезпечили ґрунтовне засвоєння знань, сформували вміння й навички, а й підтримали інтерес до навчання.

Наявний спектр тлумачень розглядає інтерес як домінуючу якість особистості, спрямовану на вивчення нового. Інтерес до нових знань дослідники визначають як пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес студентів розглядаємо як складник професійного інтересу, тобто психологічну якість особистості, що полягає в мотивованому прагненні майбутніх учителів початкових класів до засвоєння нових знань, оволодінні низкою фахових умінь і навичок. Формування пізнавального інтересу студентів забезпечується сукупністю педагогічних умов, таких як: професійна спрямованість у процесі викладання; поетапний характер процесу навчання; диференційований підхід до вибору методів навчання; організація пошуково-дослідної роботи; цілеспрямований розвиток особистісних якостей студентів, формування особистості, яка прагне до самовдосконалення. Отже, завдання викладача – розвиток пізнавального інтересу у студентів з метою оволодіти фахом, процесом осмислення і переосмислення свого «Я» у вимірах сутності вибраного фаху з наявними про нього уявленнями (професійна рефлексія). Ці уявлення розвиваються і допомагають людині сформулювати здобуті результати, передбачити мету подальшої роботи, скоригувати свій професійний шлях, проаналізувати свої вміння (у нашому дослідженні – текстотворчі).

Текстотворчі вміння активізують розумову роботу, розвивають творчі здібності, а також увагу, пам'ять, логічне мислення учнів та їхню самостійність. Здатність до творчості характеризується винахідливістю, жвавістю уяви, розкутістю мислення, вільною грою асоціацій, умінням перекомбінувати і створювати нове поєднання з наявних елементів. Головне завдання текстотворчих умінь – навчити створювати власні висловлювання, тобто твори, а також уміти редагувати їх. Отже, текстотворчі вміння – способи виконання дій, які передбачають усвідомлення змісту і побудову тексту.

Отже, текстові вміння складаються з 3 груп умінь – текстосприйняття, текстовідтворення, текстотворення – і формуються в ході здійснення всіх видів мовленнєвої діяльності.

Серед текстотворчих умінь виділяємо вміння: орієнтуватися в умовах спілкування; визначати головну думку; визначати межі теми і формулювати тему; здійснювати відбір мовних засобів відповідно до задуму; збирати матеріал до твору (тексту), планувати і систематизувати зібраний матеріал; реалізувати програму – створити текст, відповідний до задуму; здійснювати контроль за своєю мовленнєвою діяльністю та вдосконалювати її. Текстотворчі вміння формують нормативно-ціннісний комплекс мовленнєвої особи-

стості майбутнього фахівця, який перебуває на етапі фахового становлення особистості, відповідають його потребам і запитам, ціннісним пріоритетам.

Завдання для текстотворчого перформенсу

Отже, спираючись на психологічні положення, викладені вище, визначаючи інтерес одним із провідних чинників освітнього процесу на заняттях предметів філологічного циклу, ми передбачаємо завдання, які дають можливість оволодіти навичками аналізу основних складників тексту, застосовувати надбані знання під час створення студентами творів різних типів та жанрів. Ми пропонуємо вправи для текстотворчого перформенсу, орієнтовані на структуру мовленнєвої діяльності для формування текстотворчих умінь: конструктивні вправи – реконструктивно-творчі (відновлення деформованого тексту, структури висловлювання), конструктивно-творчі (доповнення тексту, завершення будови синтаксичних одиниць, конструювання речень за наведеними схемами-моделями, конструювання синтаксичних одиниць за граматичними і семантичними ознаками), трансформаційно-творчі (зміна граматичних ознак членів речення, зміна синтаксичних конструкцій, заміна їх синонімічними, розширення мовних одиниць, згортання мовних одиниць, перебудова висловлювання, редагування), орієнтовані на формування й удосконалення тактичних прийомів пізнавально-творчої діяльності; власне творчі завдання, які формують стратегічні вміння пізнавально-творчої діяльності: лінгвістичне спостереження, лінгвістичний експеримент, творче моделювання, творчий проєкт (дослідницький, інформаційний, ігровий, творчий, аналіз комунікативних властивостей мовлення в поєднанні з лінгвістичними завданнями, побудова висловлювань з урахуванням комунікативних властивостей мовлення відповідно до певного типу, стилю, ситуації мовлення й комунікативної мети). Наприклад:

– Прочитайте коментар з інтернетних джерел.

– *Правописів у нас було багато й різних. Не останню роль у цьому відіграли легендарні Валуєвський циркуляр та Емський указ: абсолютна заборона українського письменства перетворювала правопис на річ у собі: непотрібну і навіть небезпечну. Бо правопис – ніщо інше, як збірка правил, як правильно писати. А навіть мові правопис, якщо писати й друкувати цією мовою заборонено?*

– *Але якщо офіційно заборонено, але на практиці дуже треба? Саме з офіційної заборони на письмо й проросли численні неофіційні «кулішівка», «драгоманівка», «желехівка», «грінченківка» тощо. Упорядковані письменниками, лексикографами, перекладачами передовсім для своїх потреб, вони швидко набули територіального поширення, і явище, де «два письменники, там три правописи» не лише стало на тривалий час нормою, але через століття з гаком боляче зикнулося принципом «як хочу, так і пишу/говорю» в українських медіа та видавництвах часів незалежності. Напишіть есе «Чи варто змінювати правопис сьогодні?».*

– Доведіть чи спростуйте думки: *«Історія переконливо доводить: саме заборони й переслідування гурту-*

*вали українців і допомагали їм вижити»; «Мова – це політика. І ця політика не завжди мові на користь».*

– За допомогою Інтернету знайдіть сучасні матеріали, присвячені особистості Івана Франка. У чому, на вашу думку, актуальність цієї постаті? Чим Іван Франко може зацікавити сучасну молодь?

– Запишіть резюме до образу Мойсея (поема І. Франка «Мойсей»). Резюме (фр. *Résumé*, лат. *currículum vitae* вимовляють *курікулум віте*, що перекладається як «життєвий шлях») – вид документа, у якому подаються короткі відомості про навчання, трудову діяльність та професійні успіхи й досягнення особи, яка його складає. Основна вимога до такого документа – вичерпність потрібних відомостей і лаконічність викладу.

– Чи доводилося вам бачити сніг? Чи намагалися ви їх розгадати? *Поясніть гіпотезу З. Фрейда, що «... сновидіння ніколи не цікавиться тим, що не могло б повернути нашої уваги вдень, і дрібниці, що не хвилюють нас удень, не в змозі переслідувати нас уві сні».* Доведіть або спростуйте думку, що сновидіння є формою здійснення бажань. Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що подразником сновидінь є об'єктивні чинники, які перешкоджають сну? (на прикладі сну головної героїні новели І. Франка «Сойчине крило»).

– Напишіть міркування з приводу думки *«Кожен із нас потрапляє під колесо долі хоч раз у житті, вся річ у тому, щоб підвестись і продовжувати жити так, ніби нічого не трапилось».*

– Уявіть, що ви психолог. Які поради дасте щодо шляхів подолання кризових життєвих ситуацій?

– Подискутуйте з одногрупниками. Часто від сучасних жінок можна почути про несприйняття проявів чоловічої галантності й традиційного залицяння: *«Мені байдуже, подадуть мені пальто чи ні, двері теж завжди відчиняю сама, а відчинять – от і добре, на такі дрібниці не звертаю уваги. Платити за себе люблю сама – хочу почуватися нікому й нічим не зобов'язаною».* А як вважаєте ви, чи потрібні сучасній жінці чоловічі турбота, підтримка та розуміння? Свою думку обґрунтуйте.

– Прокоментуйте слова Олени Малахової, експертки й тренерки гендерного інформаційно-аналітичного центру «Крона»: *«Чоловіки є групою, яка володіє привілеями і не хоче від них відмовлятися».* Чи погоджуєтеся ви з цією думкою? Наведіть аргументи.

– Підготуйте невелику зв'язну розповідь про хвилини (якщо такі були), коли відчуття краси природи допомогли перебороти сум, біль.

**Висновки.** Отже, вправи, де об'єктом аналізу є текст і його смислові категорії, слугує вивченням художнього тексту як одиниці комунікативного акту, осмислення специфіки й ролі текстознавчих понять у процесі аналізу тексту – невідмінна умова підготовки кваліфікованого майбутнього фахівця до формування у молодших школярів текстотворчих умінь. Текстотворча компетентність майбутнього спеціаліста початкової ланки освіти до свого складу зараховує комплекс знань про текст як форму комунікації, а також набір знань, умінь і навичок особистості, на які вона спирається, щоб здійснювати



текстотворчу діяльність. Вивчення методичної бази про структуру текстотворчої компетентності дає можливість виділити її компоненти: текстознавчий, когнітивно-інтерпретаційний, текстологічний, текстопродуктивний – це вміння будувати та редагувати тексти, які формуються на основі текстотворчого перформенсу.

Перспективами подальших розвідок є розроблення положень про формування текстотворчої компетентності, що є складником професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, ураховуючи розмежування змісту явища і форми його прояву не тільки в якості внутрішньої субординації, а й їх діалектичної взаємодії.

#### Література:

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі : методичний посібник. Київ : Освіта, 2006. 268 с.
2. Голуб Н.Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»*. 2013. Вип. 20. С. 72–76.
3. Греб М.М., Грона Н.В. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування лінгводидактичної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 82(2). С. 109–126. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v82i2.3288>.
4. Грона Н.В. Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2017. 592 с.
5. Експрес-порадник учителя НУШ: короткий термінологічний словник / уклад. М.М. Греб, Н.В. Грона. Ніжин, Україна : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 48 с.
6. Ковальчук О. Інноваційна робота як проблема професійного удосконалення вчителя. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 1–2. С. 51–52.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
8. Кучерук О. Методологічні засади особистісно орієнтованої лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 6. С. 20–24.
9. Пентиліук М. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.
10. Семенов О.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів. *Педагогіка вищої та середньої школи* : збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2013. С. 266–270.

#### References:

1. Vashulenko, M.S. (2006). *Ukrainska mova i movlennia v pochatkovii shkoli: metodychnyi posibnyk* [Ukrainian language and speech in primary school: method. manual]. Kyiv: Osvita, 268 s. [in Ukrainian].
2. Holub, N.B. (2013). *Osoblyvosti tekstotvorchoi diialnosti uchniv 5–7 klasiv v umovakh kompetentnisnoho navchannia ukraïnskoi movy* [Peculiarities of the text-creating activity of 5–7 grade students in the conditions of competency-based learning of the Ukrainian language]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Seriiia 16 "Tvorchia osobystist uchytielia: problemy teorii i praktyky"*. Vyp. 20, pp. 72–76 [in Ukrainian].
3. Hreb, M.M., Hrona, N.V. (2021). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak zasib formuvannia linhvodydaktychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv* [Information and communication technologies as a means of forming language didactic competence of future primary school teachers]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 82(2), pp. 109–126 [in Ukrainian].
4. Hrona, N.V. (2017). *Pidhotovka studentiv pedahohichnykh koledzhiv do formuvannia u molodshykh shkoliariv tekstotvorchykh umin: monohrafiia* [Preparation of students of pedagogical colleges for the formation of text-writing skills in junior high school students: a monograph]. Nizhyn: PP Lysenko M.M., 592 s. [in Ukrainian].
5. *Ekspres-poradnyk uchytielia NUSh: korotkyi terminolohichnyi slovnyk* / uklad. M.M. Hreb, N.V. Hrona (2019) [NUS teacher's express guide: short terminological dictionary / comp. M.M. Greb, N.V. Grona]. Nizhyn, Ukraina: NDU im. M. Hoholia, 48 s. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk, O. (2002). *Innovatsiina robota yak problema profesiinoho udoskonalennia vchytielia* [Innovative work as a problem of teacher professional improvement]. *Dyrekto'r shkoly, litseiu, himnazii*, 1–2, pp. 51–52 [in Ukrainian].
7. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniï osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy: biblioteka z osvithoi polityky / za zah. red. O.V. Ovcharuk* (2004) [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy / by general ed. O.V. Ovcharuk]. Kyiv: «K.I.S.». 112 s. [in Ukrainian].
8. Kucheruk, O. (2013). *Metodolohichni zasady osobystisno oriientovanoi linhvodydaktyky* [Methodological principles of personally oriented language didactics]. *Ukraine language and literature at school*, 6, pp. 20–24 [in Ukrainian].
9. Pentyliuk, M. (2011). *Aktualni problemy suchasnoi linhvodydaktyky* [Actual problems of modern language didactics]. Kyiv: Lenvit, 256 s. [in Ukrainian].
10. *Semenoh, O.M. (2013). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv* [Formation of communicative competence of future economists]. *Higher and secondary school pedagogy*. Kryvyi Rih, pp. 266–270 [in Ukrainian].